

LIJSTEN VAN DER ZWAAG

De **Lijsten Van der Zwaag** (ook wel Groep Van der Zwaag genoemd) was de officiële benaming voor de eenmanslijst, waarmee Gerrit Lourens van der Zwaag in 1918 en 1922 deelnam aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Van der Zwaag gold in deze periode reeds als een oudgediende in de arbeidersbeweging. Al in de jaren tachtig van de negentiende eeuw was Van der Zwaag een vurig propagandist van de Bond voor Algemeen Kies- en Stemrecht in de zuidoosthoek van Friesland. In 1888 voerde hij in deze streek campagne voor de kandidatuur van Ferdinand Domela Nieuwenhuis voor de Tweede Kamer, en werd hij bovendien redacteur van *De Klok*, het weekblad van de Friesche Volkspartij voor de districten Wolvega en Schoterland. In de daaropvolgende jaren liet Van der Zwaag zich kennen als een onafhankelijk en pragmatisch socialist, voor wie de eenheid van de arbeidersbeweging belangrijker was dan theoretische scherpslijperij. Hij weigerde dan ook partij te kiezen in de in de jaren negentig ontbrande strijd in de arbeidersbeweging tussen parlementairen en antiparlementairen. Volgens hem zou de praktijk moeten uitwijzen wat de beste strategie zou zijn voor de arbeidersstrijd. In 1897 nam Van der Zwaag, tot ongenoegen van de leiding van Domela's Socialistenbond, als onafhankelijke socialist deel aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer in het district Schoterland. De in de Friese zuidoosthoek zeer populaire Van der Zwaag werd met steun van de liberalen en de SDAP in de Kamer gekozen. Tot 1907 zou hij een weinig opvallend Kamerlid zijn. Wel werd hij in 1907 door de steun van de liberalen de eerste socialistische gedeputeerde, in de provincie Friesland.

Van der Zwaags onafhankelijke koers leverde hem in de arbeidersbeweging het verwijt op dat hij vlees noch vis was. Ook zou hij steeds sterker naar de liberalen neigen. De opkomst van de SDAP en het langzame verval van de oude beweging rond Domela tastte Van der Zwaags gezag sterk aan. Zijn pogingen om de oude beweging nieuw leven in te blazen mislukten. In 1913 stopte hij met de uitgave van zijn blad *De Klok* wegens gebrek aan belangstelling.

Hoewel minder dan voorheen, bleef Van der Zwaag in de jaren tien in het zuidoosten van Friesland, vooral in Opsterland, een populaire en gezagsrijke arbeidersvoorman, die ook vele 'vrije socialisten' aan zich wist te binden. Ook na de invoering van de evenredige vertegenwoordiging bleef Van der Zwaag vasthouden aan zijn onafhankelijke koers. Van der Zwaag moest weinig hebben van de centralisatie van de partijorganisaties en de vorming van programcolleges. Aan de eerste verkiezingen onder het nieuwe kiesstelsel op 3 juli 1918 nam hij met een eigen lijst deel in de kieskring Friesland. Hij voerde een bescheiden campagne, waarin hij zich voornamelijk als antimilitarist liet gelden. Het bezorgde hem 2649 stemmen (0.2%), waarvan het merendeel wederom uit het zuidoosten van de provincie afkomstig was. In 1919 lukte het Van der Zwaag om met zijn lijst een zetel te verkrijgen in de Provinciale Staten van Friesland. Drie jaar later nam Van der Zwaag wederom deel aan verkiezingen voor de Tweede Kamer, ditmaal in vrijwel alle kieskringen. In verschillende (ook landelijke) kranten riep hij in het Fries zijn provinciegenoten op om hem te stemmen. Een programma legde hij, evenals in 1918, niet voor aan de kiezer. Wel was Van der Zwaag in 1922 een lijstverbinding aangegaan met de **Socialistische Partij** van Harm Kolthek jr. en met de **Lijst Verweij**, een eenmanslijst van de SDAP-dissident A. Verweij uit Geldermalsen. De lijstverbinding zou, om onbekende redenen, nog voor de verkiezingen uit elkaar vallen. De oude Van der Zwaag behaalde bij de Tweede Kamerverkiezingen op 5 juli 1922 3723 stemmen (0.13%) waarvan ruim tweederde uit de kieskring Friesland afkomstig was. Het zou Van der Zwaags laatste poging zijn om weer in de Tweede Kamer te worden gekozen. In 1923 overleed hij.